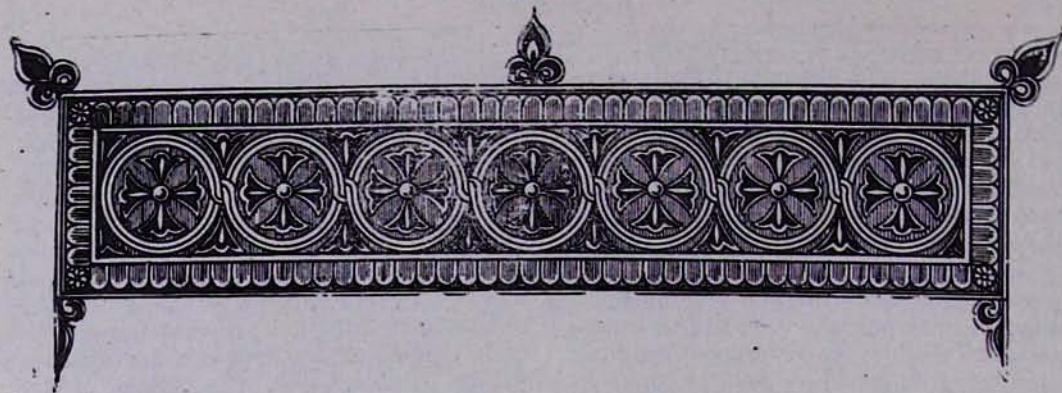

ՂԱԶԱՐՈՍ ԱՂԱՅԵԱՆՑ

ՄԻ ՔԱՆԻ ԽՕՍՔ ՄԵՐ ՍԻՐԵԼԻ ԱԶԳԱԿԻՑՆԵՐԻՆ

Մարդկային սեռի անհատները զանազանում են միմեանցից ըստ զարգացման և ըստ պարապման, բայց մի կոչում կայ, որ մարդ անուան հետ սերտ և անքաժանելի կերպով կապակից է, որով և բոլոր մարդոց մի անզանազանելի միանմանություն է քերում: Այդ կոչումն է աշխատությունը:

Աշխատությունը՝ է կատարում կենսական պահանջմանց: Մարդու կենսքը կայանում է հոգւոյ, մարմնոյ և մտաց միավորութեան մէջ, ուստի և կենսական պահանջմունքները որքան մարմնական են, մի նոյնքան ևս հոգեկան են և մտաւորական: Մեր էրկնային Տէրը, որ իւր անսահման սիրովը նախախնամում է բոլոր արարածներին, իսկ մարդուն առանել ևս սիրելով հաղորդակից է արել Իրեն և երկրի վերայ թագաւոր կարգել նորան, այսքան սիրելոց յետոյ, աշխատութիւնը իբրև թշուառութեան աղբիւր չէ դրած մեր բնութեան մէջ, այլ իբրև մի բնական պահանջմունք: Այն բոլոր բնական պահանջմունքները որ ունինք մենք, դոցա ոչ թէ կատարելն է թշուառացնում մեզ, այլ չկատարելը և վատ կատարելը: Ինչո՞ւ ուրախանում ենք մենք, երբ պատահում ենք մեր տարիներով անջատուած ծնողին, բարեկամին, հայրենակցին: Այդ թշուառութիւնն է միթէ Արարչից շնորհած մեր հոգուն: Բայց պարտ է գիտել, որ եթէ մարդու միտքը այնքան չէ զարգացած, որ կարողանայ տիրել իւր հոգեկան կիրքերի վերայ, ուրեմն և ուրախութեան, նա կարող է չարիազանց ուրախանալ, մինչև ուշագնաց լինելու աստիճան, գծուելու, և մեռնելու անգամ: Ինչ որ ասացինք այս հոգեկան պահանջման մասին, նոյնը կարող ենք ասել և մտքի և մարմնի մասին: Ի՞նչ հարկաւոր է միտք զբաղեցնել պնայիս խնդրի վերայ, որ գեր ի վեր է մարդկային մտաւոր կարողութեան սահմանից, և կամ այնքան քեռն դնել մի մէջքի վերայ, որ նորա ուժից բարձր լինի և տանել անկարելի: Բայց ի՞նչպէս քաղոր է մտածել զգալի էակների վերայ, ճանաչել նրանց, և

նրանցով նրանց Ստեղծողի անսահման սէրը զգալ ու սիրել՝ նորան գիտակցարար՝ ամենայն անձամբ՝ հոգւով և մտօք: Ի՞նչպէս քաղոր է իւր տնկած ծառի տակ նստելը, նորան դարմանելը և անեցնելը:

Կարծել՝ որ երջանկութիւնը հանգստութիւնն է, այդ թէ աստուածային և թէ բնական օրինաց դէմ մեղանչել կնշանակէր, վասն զի ամբողջ բնութիւնը « Ի հոսման և ի ծորման » է, ամենայն տեղ շարժողութիւն է, ամենայն տեղ կեանք է: Եթէ ասենք՝ Աստուած մեզ ատելով է ենթարկել աշխատութեան, այդ կը նշանակէր ասել, թէ Աստուած մեզ ատել է, մեր մարմնոյն հոգի կենդանի տալով և նոցա կատարելու համար մի միտք. վասն զի այնտեղ է հանգստութիւնը, որ հոգի—կենդանութիւն կամ շարժողութիւն չկայ: Բայց ո՞ր է այդպիսի մի տեղ բնութեան մէջ. մեր անշունչ բնակարանը անգամ անընդհատ շարժողութեան մէջ է իւր բոլոր մասուներովը: Ծառը իւր պտղովը, ծաղիկը իւր հոտովը, մեղուն իւր մեղրովը, շերամն իւր մետաքսովը. բոլոր, բոլոր անքան արարածները անգամ ակն յանդիման ատում են ծովութիւնը, որ մայր է ամենայն չարեաց, և ապացուցանում աշխատութեան անհրաժեշտ կարևորութիւնը և երջանկութեան միակ աղբիւր լինելը: Եթէ բնագողաբար ապրող, միակ գլխապահութեան ետևէ ընկած մարդուն անասունի ենք մմանեցնում, ապա ուրեմն այն մարդուն, որ իւր միակ գլուխը պահպանելու չափ գործունէութիւն չունի, պէտք է մմանեցնել ցեցի, որ ուսում է առանց աշխատութեան ուրիշի աշխատանքը:

Մեր նպատակը չէ այստեղ բնագիտական մետոդով ցոյց տալ, թէ ինչ պատճառներից է յառաջանում ծովութիւնը, և հետևապէս ցուցանել, թէ ինչ պատմական և բնական պայմանների է կարօտ մի որ և իցէ ծովութիւնի գործունէութեան աստիճան և կերպ, այլ առ այժմ կամենում ենք ասել միայն, թէ աշխատութիւնն է երջանկութեան միակ ճանապարհը, և որքան գիտակցաբար լինի աշխատութիւնը, այնքան

մաշակի կը մօտացնէ մարդուն այդ նպատակին: Բայց մտան մարդիկ, որ երևակայութեանից թելադրված, սորանց անձը ենթարկել են ծուլութեան, պարտւմ են առնաւատալ, որ երջանկութիւն ձեռք բերել միայն աշխատութեամբ կարելի է, թէ այս անցաւոր կենցաղոյս վերաբերութեամբ և թէ այն: Արքայութիւնն իրկնից բռնաբարի և բռունք յափշտակին զնա: Չէ՞ որ մենք առաքինութեամբ կարող ենք ձեռք բերել մահաց երջանկութիւնը. քաց ռ'լ է լսել, որ առաքինութիւնը մի վերացական բան լինի և ցնորարարութեան հետեւանք: Առաքինութիւնը գործ է, աշխատութիւն է, որ իր նմանակցին սիրելու և կարելի լինելու մէջ է կայանում: Եթէ մենք ճշդիս կատարենք աստուածային այս կենսատու պատուէրը, մահշուշտ այս կեանքի մէջ ևս կարող ենք երջանկութեան մօտենալ:

Կարո՞ղ է միթէ հասարակութեան մի անհատը իր յարողար աշխատութեան պտուղը վայելել, եթէ միւս ուղտոր անհատները գող և ծոյլ մարդիկ են: Եւ եթէ հասարակութեան մի անդամը, կարծելով որ միմիայն նիւթական ճոխութեամբ կարող է հասնել երջանկութեան, և այդ կարծիքը իրեն համար մի նոր լիպտ համարելով, ուզում է հասնել այդ նպատակին ճանքնորոյնաբար, դա պիտի նախանձի անշուշտ իր ջանքերի քաղդի վերայ, պիտի ամենայն ջանք ի գործ առնէ, որ նա ևս չնոխանայ, որպէս զի ինքը միշտ անհամեմատ բարձր մնայ նորանից: Եւ ազգային վերպով հարստացած մարդը մի՞թէ երջանկութեան մօտեցած կը համարվի: Ամեննիւ ո՛չ. վասն զի երջանկութիւնը մետաղ չէ և ոչ մետաքս, այլ հաւատարմական պահպանել է հոգեկան, մարմնական և մտաւորական պահանջմանց մէջ: Եթէ այդ պահանջմանց կատարելովը միայն կարելի է մօտենալ երջանկութեան, ապա ուրեմն որքան ընդհանրական լինի այդ ձգտողութիւնը, որքան ընկերական, աշխարհական շուտ կը մօտեցնէ մարդուն իր նպատակին: Ամենք չենք կարող մի գրկանք հասցնել մեր ընկերին, և հանգիստ խղճմտանքով մեր հոգին վեր ուղղել դէպի Արարչի աթոռը, և եթէ այդպէս անենք, իրկնի պատիժ կընդունինք կրկնապատկելով մեր խղճմտանքի տանջանքը. վասն զի՝ երթ, կստէ, նախ ճաշտեալ'ց ընդ եղբոր քում..... վասն զի՝ զկատուած, գոր ոչ տեսանես, զի՞արդ կարիքես սիրել...

Վերջապէս ասել կամեցանք այսքան խօսելով, թէ աշխատութիւնը մի բնական պահանջմունք է՝ մարդուն բնութեան մէջ դրած ի սկզբանէ անտի Արար-

չագործի ձեռամբ, թէ չկայ մարդ, որ ազատ լինի այդ օրէնքից, և թէ դա մարդկային սեռը երջանկութեան մօտեցնող միակ գործին է, թէ անցաւոր կենցաղոյս վերաբերութեամբ, և թէ անանց:

Այն բոլոր միջոցները, որոնք համարվում են լուսաւորութեան միջոցներ, ծառայում են այդ նպատակին. ցոյց են տալիս փորձով և բանի, թէ ի՞նչպէս անելի դիրագոյն է, յարմարաւոր է, բնական է, վաշելու է և, վերջապէս, օգտաւէտ աշխատել:

Պարբերական թերթը լինելով լուսաւորութեան գործիքներից մինը, արձակ ճանապարհ ունի մտնելու ընդհանրութի մեջ և նորան իր մտաց զարգացման աստիճանին յարմար սնունդ տալու և հասկացնելու, թէ ինչպէս պիտոյ էր աշխատել:

Ձեռք առնելով Արարտի երկրորդ տարվան ընթացքի դէպը, զգում ենք, որ այդպիսի մի պարտաւորութիւն և մեզ վերայ կայ կատարելու մեր ժողովրդեան մէջ. հայ ժողովրդեան եմ ասում, որին երբ համեմատում ենք այլ ժողովրդոց հետ, բոլորովին տարբեր ենք գտնում նորան թէ՛ ըստ քաղաքականին և թէ ըստ մտաւորականին և բարոյականին: Մեր խորին ուշադրութիւնը դարձնելով այս տարբերութեան վերայ, մենք նկատում ենք, որ ոչ ամենայն աշխատութեան կերպ, որ գործ է դնում ուրիշ ազգ, կարող է գործ դնել և Հայ ազգը, քաց ինչ կերպ որ ամենակարեւորագոյնն է և անհրաժեշտ հարկաւորը, այն կարող է գործ դնել և Հայը: Այդ կերպն է՝ երկայնամտութեամբ և միաբանական սիրով աշխատելը: Միաբանական սէրը պէտք է լինի հիմն մեր աշխատութեանց, ընդհանրութի օգուտը նորա վերայ կառուցած: Ուրախութեամբ սրտի մենք նկատում ենք, որ այս պատուական ձգտողութիւնը այժմ ամեն Հայի մէջ էլ զարթել է. ուսման և կրթութեան կարեւորութիւնը ձայն բազմաց է դառնել. սակայն ցաւելի է նկատել, որ շատ տեղերի յառաջընթացութիւն անգիտակցաբար և աննպատակ է.....

Արարատը այս նկատողութիւնը անելով իր սիրելի որդոցը, պիտի աշխատէ և ինքը, ընդհանուր ազգի օգուտը և բարին գերադասելով ամեն բանից: Արարատը իր ամեն ջանքը պիտի գործ դնէ լինել այնպիսի մի պատկեր, որոյ մէջ Հայը կարողանայ տեսնել իր անցեալը և ներկան, և յուսով է, որ իր հարազատ որդոց լուսաւորեալ մասը ամենայն կերպով դիրութիւն կը տայ այդ նպատակին մօտենալու:

(«Արարատ», 1889, մայիս, էջ 1)

